

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ระบบเกษตร เกษตรกร และผู้หญิง

ทัศนีย์ วีระกันต์

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)

ความไม่มั่นคงในที่ดิน

ครัวเรือนเกษตรทั้งหมด 5.9 ล้านครัวเรือน
มีที่ดินของตนเองเพียง ร้อยละ 48
และไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 52
(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558)

พื้นที่เช่าที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม
ปี 2524 ประมาณ 14.09 ล้านไร่
ปี 2556 ประมาณ 29.25 ล้านไร่
เพิ่มขึ้นประมาณ 15.16 ล้านไร่ ในช่วง
ประมาณ 3 ทศวรรษ

เฉพาะชาวนากลุ่มเดียวมีผู้เช่ามากถึง 4.52
แสนราย รวมเนื้อที่ประมาณ 8.41 ล้านไร่

ปัญหาการจัดการน้ำ

พื้นที่ชลประทานทั้งสิ้น 33,528,894 ไร่ แยกเป็นโครงการ
ขนาดใหญ่ 17,949,782 ไร่ ขนาดกลาง 6,987,752 ไร่ แหล่งน้ำขนาดเล็ก 8,591,360 ไร่
รวมพื้นที่ชลประทาน 33.53 ล้านไร่ หรือคิดเป็น ร้อยละ 22.46 ของพื้นที่เกษตรกรรม

แต่หากคิดเป็นสัดส่วนจากพื้นที่ชลประทานที่รับประโยชน์รวม 23,614,766 ไร่ จะพบว่า
พื้นที่เกษตรกรรมที่ได้ประโยชน์จากโครงการของรัฐ คิดเป็นสัดส่วนเพียง ร้อยละ 16 ของ
พื้นที่การเกษตรทั้งหมดเท่านั้น

ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า
เกษตรกรประมาณ ร้อยละ 58 ที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำ

ปฏิทินสาธารณสุขภัยในประเทศไทย

ภัย/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
อุทกภัย						————— ทุกภาค				————— ภาคใต้		
ภัยแล้ง	————— ฤดูแล้งทั่วทุกภาค					————— ฝนทิ้งช่วง						
แผ่นดินไหว	- - - - - เน้นพื้นที่ภาคเหนือและพื้นที่ที่มีรอยเลื่อน ตามข้อมูลกรมทรัพยากรธรณี											
พายุฤดูร้อน			————— ทุกภาค									
อัคคีภัย	- - - - -											
	ปีใหม่	ตรุษจีน										
ไฟป่า	- - - - -											
	————— ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ										————— ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
		————— ภาคกลาง/ตะวันออกเฉียงใต้										
				————— ภาคเหนือ								
ภัยหนาว	————— ภาคเหนือ/ตะวันออกเฉียงเหนือ									————— ภาคเหนือ/ตะวันออกเฉียงเหนือ		

หมายเหตุ : - - - - - เฝ้าระวังตลอดปี

ความเสียหายต่อภาคเกษตร

ประเมินความเสียหายจากเอลนีโญต่อภาคเกษตร

ข้าวเป็นพืชที่ได้รับความเสียหายจากเอลนีโญมากที่สุด รองลงมา คือ อ้อย และมันสำปะหลัง

หมายเหตุ: 1. ข้อมูลผลผลิตข้าว อ้อย และมันสำปะหลังที่ได้รับผลกระทบประเมินโดยพิจารณาจากข้อมูลคาดการณ์พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง ซึ่งอ้างอิงจากทองวีเคร-ซ์และประเมินสถานการณ์น้ำ กรมทรัพยากรน้ำ และในการประเมินความเสียหายแต่ละกรณีเทียบเคียงกับระดับความเสียหายของผลผลิตในปี 2558-2559 ซึ่งเป็นปีที่ไทยประสบกับภาวะเอลนีโญกำลังอ่อน ปี 2552-2553 ซึ่งเป็นปีที่ไทยประสบกับภาวะเอลนีโญกำลังรุนแรง ปี 2562-2563 ซึ่งเป็นปีที่ไทยประสบกับภาวะเอลนีโญกำลังอ่อน และในปี 2557-2558 ซึ่งเป็นปีที่ไทยประสบกับภาวะเอลนีโญกำลังอ่อน แต่กับเวลาสั้นกว่าปี 2562-2563

2. มูลค่าความเสียหายคำนวณจากปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบคูณกับราคาสินค้าเกษตรเฉลี่ยในปี 2565

ที่มา: ประเมินโดย Krungthai COMPASS

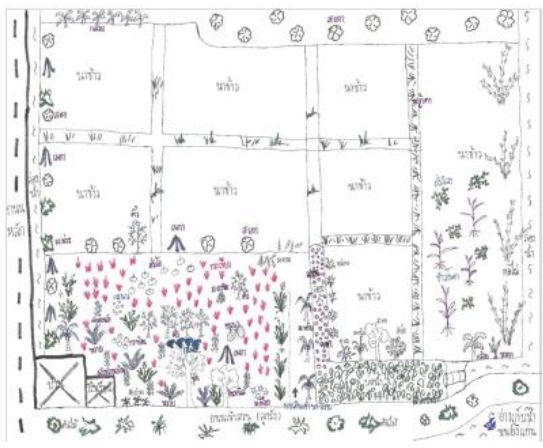
		ความเสียหาย		
		Worst Case	Base Case	Best Case
ข้าว 	ปริมาณผลผลิตที่ลดลง (ล้านตัน)	7.5	3.2	0.4
	มูลค่า (ล้านบาท)	67,484	28,422	3,594
อ้อย 	ปริมาณผลผลิตที่ลดลง (ล้านตัน)	25.8	15.8	5.8
	มูลค่า (ล้านบาท)	27,606	16,906	6,206
มันสำปะหลัง 	ปริมาณผลผลิตที่ลดลง (ล้านตัน)	12.8	2.9	2.6
	มูลค่า (ล้านบาท)	30,592	6,931	6,196
รวมมูลค่าความเสียหายต่อภาคเกษตร		125,672	53,215	15,995

ปรับตัวรับมือโลกร้อน

การปรับระบบสู่การผสมผสาน

ระบบนาข้าวเป็นหลัก

แปลงสวนผสม

งานวิจัยพันธุ์ข้าวร่มเงา โดย อจ.ร่วมจิตร ม. สจร. ลาดกระบัง ชุมพร

น้ำท่วมราชินีไถลและการฟื้นฟูเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

บริบทที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

- การประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- การวิเคราะห์ความเสี่ยง และความเปราะบาง
- การวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้อง
- การประเมินศักยภาพที่มี
- ข้อมูลพหุภาคณ์อากาศ
- ข้อมูลแปลงเกษตรและทรัพยากร รวมทั้งข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์
ปัญหา และ
การมีข้อมูล

- การเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศและการเกษตร
- การเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- การปฏิบัติการปรับระบบเกษตรกรรมสู่เกษตรนิเวศ
- การวิจัยร่วมกับนักวิชาการ และหน่วยงาน
- การพัฒนาความรู้ที่ต่อเนื่อง
- เครือข่ายการเรียนรู้

ความรู้และ
กระบวนการ
เรียนรู้

- การมีข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลเพื่อการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง
- การบริหารจัดการความเสี่ยง โดยการวางแผน และบริหารจัดการในช่วงเกิดภัยพิบัติ
- การมีแผนงานระยะสั้น และแผนการฟื้นฟูระยะยาว

การรับมือกับภัย
พิบัติ

การเข้าถึง และการ
จัดการทรัพยากร
เพื่อสร้างระบบ
เกษตรกรรมที่ยั่งยืน

- การวิเคราะห์ระบบนิเวศในแปลงเกษตรและออกแบบระบบเกษตรกรรมที่เกื้อกูลกับระบบนิเวศ
- ความหลากหลายทางชีวภาพ (พืชและสัตว์)
- พันธุกรรม
- การจัดการน้ำ
- เทคโนโลยี